

ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА ЖОРНОКУЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки;

 <https://orcid.org/0000-0001-7706-8538>,
e-mail: v.zhornokuy@gmail.com

ПЕРЕВИЩЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК ПІДСТАВА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ

Проаналізовано сучасний стан правової доктрини та судової практики щодо питань перевищення повноважень як підстави відповідальності органів та осіб, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств. Оскільки підприємницьке товариство формує власну волю та реалізує її через свої органи та осіб, які здійснюють функції його органів, відповідні особи мають дотримуватися повноважень, визначених законом і статутом. Якщо вони здійснюють діяльність за межами власних повноважень, відбувається викривлення волі такої юридичної особи та має місце їх власна воля – воля фізичних осіб.

На сьогодні сформувалася практика притягнення до відповідальності членів органів та осіб, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, коли на таку юридичну особу покладається адміністративна відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення з вини її уповноваженої особи. Прикладом є справи про притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства про надання та розкриття інформації на ринках фінансових послуг.

Загалом слід зважати на той факт, що виступ конкретної фізичної особи від імені підприємницького товариства в цивільному обороті не змінює самостійного характеру волі, поведінки і відповідальності такої юридичної особи за свої дії в цивільних відносинах. Аргументовано, що, виходячи із загальних постулатів цивільного законодавства, перевищення повноважень як підстава відповідальності органів та осіб, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, має власні особливості застосування. Це зумовлено не лише діями (бездіяльністю) таких осіб, а й усвідомленням контрагентом (третьою особою) того факту, що представники такого товариства діють у межах належних їм повноважень.

Доведено, що факт учинення органом та/або особою, яка здійснює функції органу підприємницького товариства, протиправних, недобросовісних дій, перевищення нею своїх повноважень не є єдиною та достатньою підставою для визнання недійсними правочинів (договорів), укладених цим органом від імені юридичної особи з третіми особами. Існує потреба в доведенні того, що контрагент знав (мав знати) про обмеження повноважень щодо представництва прав та інтересів підприємницького товариства його органом або особою, що виконує функції такого органу.

Ключові слова: юридична особа, підприємницьке товариство, орган, член органу, повноваження, представництво, правочин, договір.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Юридична особа з моменту свого створення наділяється цивільною правосдатністю і дієздатністю, але з огляду на свою сутність і правову природу самостійно, без органів та осіб, які виконують функції її органів, вона не може здійснювати свої права та набувати обов'язки як учасник цивільних відносин. З огляду на те, що відповідні особи різних підприємницьких товариств залежно від волі їх учасників (акціонерів, членів) можуть мати

обмеження в управлінні та представництві таких юридичних осіб, при здійсненні своєї діяльності (наприклад, при укладенні та виконанні договорів) доволі часто постають питання щодо їх представницьких функцій, можливості перевищення ними наданих повноважень і наслідків такого перевищення.

Орган підприємницького товариства, уповноважений на вчинення правочинів від його імені, як правило, представлений однією або

декількома особами, які можуть бути обрані з-поміж учасників (акціонерів, членів) такого товариства, його працівників та будь-яких третіх осіб. Саме тому з метою попередження випадків недобросовісного виконання своїх обов'язків та вчинення тих чи інших правочинів не в інтересах самого товариства законодавство та/або його установчі документи часто встановлюють певні обмеження повноважень органів та осіб, які здійснюють функції органів таких товариств, у їх відносинах з третіми особами.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Метою* статті є з'ясування сутності перевищення повноважень органами та особами, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, а також визначення обставин, що свідчать про відповідне перевищення як підставу для корпоративної відповідальності вказаних осіб. Досягнення цієї мети зумовлюється аналізом як правової доктрини у сфері цивільних та корпоративних відносин, правозастосовною (судовою) практикою (безпосередньо практикою Верховного Суду), так і нормами цивільного та корпоративного законодавства, що дозволяють відмежувати представницькі та корпоративні відносини, а також відносини, пов'язані з виконанням повноважень органами та особами, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, чи їх перевищенням, що й стало *завданнями* статті.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Питання щодо визнання дій/бездіяльності, що пов'язані з перевищенням повноважень органами та особами, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, як підстави відповідальності не отримали достатнього висвітлення в науковій літературі. Хоча у правозастосовній практиці існує чимало судових рішень, відповідно до яких по-різному вирішується питання щодо притягнення до відповідальності посадових осіб органів підприємницьких товариств за вихід за межі наданих повноважень.

Обрана проблематика зумовлена відсутністю єдиного розуміння питання щодо наявності представницьких повноважень у розумінні ст. 237 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) в органів (їх членів) підприємницьких товариств (Є. В. Богданов та ін.) чи здійснення наданих повноважень виключно на підставі положень ст. 92 ЦК України (В. І. Борисова, Т. В. Давидюк, Ю. М. Жорнокуй та ін.), що іноді іменують «квазіпредставництвом» (В. В. Цюра).

Крім того, відсутні чіткі критерії, які б свідчили про вчинення дій/бездіяльності органами та особами, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, які б до-

зволили стверджувати про перевищення ними повноважень як підставу притягнення до відповідальності. Йдеться про сам факт перевищення відповідних повноважень, що є лише однією з підстав визнання недійсними правочинів (договорів), укладених цим органом від імені юридичної особи з третіми особами (Р. Б. Сабодаш, В. І. Цікало). Однак наукового обґрунтування потребує також доведення того, що контрагент (третья особа) знав або мав знати про обмеження повноважень щодо представництва прав та інтересів підприємницького товариства його органом або особою, що виконує функції такого органу

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для вирішення окресленої проблематики, заявленої в науковій статті, використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, використання діалектичного методу дозволило визначити об'єктивні передумови для напрацювання єдиного підходу в розумінні факторів, що вважаються підставами перевищення повноважень органами та особами, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств. Це сам факт перевищення відповідних повноважень, а також знання контрагентом (третьою особою) про обмеження повноважень вказаних осіб.

Використання системно-структурного методу дозволило застосувати цілісний підхід до вивчення не лише норм цивільного та корпоративного законодавства щодо вирішення питань перевищення повноважень як підстави відповідальності органів та осіб, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, а й визначити засади, якими керуються судді Верховного Суду при вирішенні окресленої проблематики.

Порівняльний метод пізнання правової дійсності є невід'ємним елементом методології наукових досліджень, що застосовується в цивільному праві. Об'єктом порівняння в цій статті є наявні наукові підходи до розуміння застосування положень статей 92 та 237 ЦК України у контексті розуміння представницьких функцій, що виконуються органами підприємницьких товариств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Відповідно до ч. 2 ст. 207 ЦК України передбачено, що правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, довіреністю, законом або іншими актами цивільного законодавства. При цьому, виходячи із загальних засад цивільно-правового регулювання приватних відносин, *орган або особа*, які відповідно до установчих документів

юридичної особи чи закону виступають від її імені, зобов'язані діяти в інтересах такої особи, добросовісно і розумно та *не перевищувати своїх повноважень* (ч. 3 ст. 92 ЦК України).

Із наведеної норми похідними є дві складові: 1) діяти в інтересах юридичної особи добросовісно і розумно; 2) не перевищувати при цьому своїх повноважень. Другий окремий елемент так званої добросовісності та розумності пов'язаний із «дотриманням обсягу повноважень органом чи особою, які виступають від імені товариства». Отже, слід враховувати, що поведінка в межах повноважень органу або іншої особи, яка виступає від імені товариства, є самостійним елементом засади добросовісності та розумності і не охоплюється поняттям «діяти в інтересах юридичної особи». Як наслідок, В. І. Цікало (2022, с. 105) звертає увагу, що між «діями всупереч інтересів товариства» та «поведінкою з перевищенням повноважень» є відмінність: «дії всупереч інтересів товариства» вчиняють із наміром досягнути певного результату (йдеться про умисну, наперед прораховану поведінку), водночас «поведінка з перевищенням повноважень» не залежить від ставлення до неї органу або іншої особи і може бути вчинена необережно. Отже, щодо підприємницьких товариств у ч. 3 ст. 92 ЦК України дотримання повноважень органу або особи, яка виступає від імені юридичної особи, визначено як самостійний елемент добросовісності і розумності щодо покладених обов'язків, виконання яких пов'язано з дотриманням як корпоративних прав учасників (акціонерів, членів) підприємницького товариства, так і прав самого такого товариства як учасника цивільного обороту.

Однак у правозастосовній практиці поширеними є спори, пов'язані з укладенням органами та особами, що здійснюють функції органу підприємницького товариства, правочинів від його імені з перевищенням покладених на них повноважень. Найчастіше в таких спорах вимоги позивачів стосуються визнання відповідних правочинів недійсними у зв'язку з відсутністю у представника такого товариства необхідного обсягу повноважень на їх вчинення або перевищенням наданих йому повноважень.

Термін «перевищення повноважень» у ЦК України (ст. 92) вживається у широкому розумінні та передбачає не лише вчинення активних дій, що виходять за межі повноважень органу або особи, які виступають від імені товариства, а й ухилення їх від виконання покладених на них обов'язків. Перевищення повноважень може також полягати у прийнятті

рішень, що не входять до кола прав та обов'язків таких осіб.

Застереженням із загального правила ч. 3 ст. 92 ЦК України є те, що органи та особи, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, захищені від особистої відповідальності доти, доки їхні дії самі по собі не є деліктом або немає конфлікту особистих і корпоративних інтересів, за якого вчинені дії або поведінка пояснювалися їхніми власними інтересами. Притягнення вказаних осіб до особистої відповідальності виключає їх розгляд як виявників волі таких товариств.

Питання щодо визнання/невизнання за діями/бездіяльністю органів та осіб, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств, що свідчать про перевищення ними наданих повноважень як підстави їх особистої відповідальності, досліджується вже тривалий час. Так, на думку одного з фундаторів вчень про корпоративні правовідносини, дія взагалі вважається корпоративною тоді, коли: 1) вона виходить від належного органу; 2) орган діяв у межах своїх повноважень; 3) дотримана законна форма. Отже, і для делікту, що викликає відповідальність, необхідними є *належний орган, належні повноваження і належна форма*: те, що орган вчиняє не в межах своїх повноважень, те вчиняє не орган, а індивід (курсив наш. – В. Ж.). При цьому в кожному корпоративному делікті прихована індивідуальна вина індивідів, що беруть участь у ньому, які відповідальні за неї не лише перед корпорацією, а й поза нею: ця зовнішня відповідальність може бути в парі з відповідальністю корпорації або передувати їй, або бути похідною з неї. Таким чином, корпорація, так само і її орган, можуть відповідати або нарівні та спільно, або хтось першим, або другим. Будь-який корпоративний делікт породжує для корпорації насамперед такий же приватноправовий обов'язок відшкодування, який є похідним для індивіда з відповідної поведінки, і це слід стверджувати про всі випадки як договірної, так і позадоговірної вини, а так само про ті випадки, коли шкода завдана діями чи бездіяльністю, що належать не до індивідуально-правової, а до соціально-правової сфери союзної особи (Суворов, 2009, с. 184). У розвиток наведеного С. М. Братусь (1950, с. 206) зазначав, що юридична особа відповідає за шкоду, завдану діяльністю її органів, якщо орган діяв у сфері своїх повноважень, тобто як орган. У такому разі вина органу є виною самої юридичної особи. Коли орган виходить за межі своїх повноважень або діє у власних інтересах, юридична особа не відповідає за його діяльність,

оскільки в таких ситуаціях особа, яка здійснює функції органу юридичної особи, перестає бути органом і перетворюється або на приватну особу, або на групу приватних осіб.

До випадків перевищення повноважень органом чи іншою особою пропонують відносити: 1) вчинення дій (прийняття рішень), що виходять за межі повноважень цього органу; 2) утримання від вчинення дій (прийняття рішень), що належать до повноважень органу або особи; 3) вчинення дій (прийняття рішень) із порушенням порядку їх попереднього погодження, наступного схвалення чи іншої подібної процедури, або на підставі недостовірних відомостей (Цікало, 2022, с. 105).

Перевищення обсягу повноважень органом або особою, що здійснює функції органу підприємницького товариства, коли такі особи вступають у правовідносини із третіми особами, можуть залежати від особливостей і порядку здійснення учасниками (акціонерами, членами) товариства корпоративних прав. У такому разі дефекти волі товариства, обмеження повноважень його виконавчого органу можуть перебувати поза межами розумного контролю з боку третьої особи, не викликаючи в неї обґрунтованих сумнівів у правомірності дій виконавчого органу товариства (постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду (далі – КГС ВС) від 19 червня 2018 р. у справі № 908/4550/15¹).

Так, у постанові КГС ВС від 11 червня 2018 р. у справі № 916/613/17 зазначено, що в розумінні ст. 92 ЦК України інші сторони договору під час його укладення та підписання повинні були пересвідчитися, що особа, яка фактично підписувала договір від імені товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), дійсно є його директором, що вони або не здійснили, або свідомо підписували договір із представником без належних повноважень від іншої сторони цього договору. Таким чином, колегія суддів вважає, що треті особи не могли не знати про обмеження повноважень щодо представництва особою, яка фактично підписувала спірний договір від ТОВ, тому для цих осіб такі обмеження мають юридичну силу². Крім того, слід враховувати, що якщо до-

говір містить умову (пункт) про підписання його особою, яка діє на підставі статуту підприємства чи іншого документа, що встановлює повноваження зазначеної особи, то наведене свідчить про обізнаність іншої сторони цього договору з таким статутом (іншим документом) у частині, яка стосується відповідних повноважень, і в такому разі суд не може брати до уваги посилання цієї сторони на те, що їй було невідомо про наявні обмеження повноважень представника її контрагента³.

Питання визначення обсягу повноважень виконавчого органу юридичної особи та добросовісність його дій є *внутрішніми взаємовідносинами юридичної особи та її органу*, тому лише сам *факт учинення виконавчим органом юридичної особи протиправних, недобросовісних дій*, перевищення ним своїх повноважень *не може слугувати єдиною підставою для визнання недійсними договорів, укладених цим органом від імені юридичної особи з третіми особами* (курсив наш. – В. Ж.) (п. 8.24 постанови КГС ВС від 16 лютого 2023 р. у справі № 910/2958/20⁴).

З огляду на приписи статей 92, 203 та 215 ЦК України договір, укладений від імені юридичної особи її виконавчим органом (директором) з третьою особою, може бути визнаний недійсним із підстав порушення цим органом встановленого обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи, якщо відповідні обмеження існували на момент укладення договору, що оспорується. Відповідні обставини пов'язуються з тим, що дефекти в повноваженнях (їх обсязі) виконавчого органу товариства, коли цей орган вступає у правовідносини із третіми особами, можуть залежати від особливостей та специфіки здійснення учасниками (акціонерами, членами) товариства корпоративних прав. У такому разі дефекти волі товариства, обмеження

державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/74842335> (дата звернення: 08.03.2023).

³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12.06.2018 : справа № 927/976/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/74670250> (дата звернення: 08.03.2023).

⁴ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16.12.2023 : справа № 910/2958/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109046080> (дата звернення: 08.03.2023).

¹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 19.06.2018 : справа № 908/4550/15 // LIGA 360 : сайт. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74991657> (дата звернення: 08.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 11.06.2018 : справа № 916/613/17 // Єдиний

повноважень його органу або особи, що виконує функції органу, можуть перебувати поза межами розумного контролю з боку третьої особи, не викликаючи в неї обґрунтованих сумнівів у правомірності дій таких осіб від імені товариства. Тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе юридична особа (позивач). Як відомо, принцип добросовісності є, з одного боку, базовим, а з іншого – доволі розмитим, оскільки цивільне законодавство не встановлює чітких критеріїв недобросовісності.

Можливість відшкодування збитків, завданих органами та особами, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, прямо впливає з положень ст. 92 ЦК України, якими передбачено, якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі. Отже, такі особи мають діяти добросовісно і розумно, керуючись не власними інтересами, а інтересами товариства. При цьому доведення факту перевищення повноважень у більшості випадків є однією з передумов як для стягнення збитків, так і для визнання правочинів недійсним.

Однією з найпоширеніших категорій корпоративних спорів є спори про визнання недійсними правочинів, учинених органами та особами, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, із перевищенням їхніх повноважень. Суть таких спорів переважно зводиться до того, що керівник виконавчого органу або одноосібний виконавчий орган у випадках, передбачених законодавством, не отримавши згоди загальних зборів чи наглядової ради (за її наявності), відчужив майно (активи) товариства на користь третіх осіб на умовах, не вигідних для товариства.

На думку Р. Б. Сабодаша (2019, с. 157), такі спори виявляють щонайменше дві групи проблем: 1) з яких підстав мають оскаржуватись подібні правочини, тобто чи має бути такий правочин визнаний недійсним як такий, що вчинений представником із перевищенням повноважень, чи має визнаватись недійсним через невідповідність волі юридичної особи, яка в цьому разі мала бути сформована органом, уповноваженим на прийняття рішення про вчинення правочину, волевиявлення сторони, що здійснена керівником виконавчого органу; 2) чи мають право акціонери (учасники) товариства звертатись до суду за захистом свого порушеного інтересу.

У судовій практиці України із цієї проблематики існують два підходи, коли:

1) визнаються порушеними корпоративні права учасника (акціонера, члена) вчиненням правочину господарським товариством без згоди загальних зборів (наприклад, постанова Верховного Суду України від 1 липня 2015 р. у справі № 3-327гс15)¹;

2) корпоративні права учасників (акціонерів, членів) не можуть бути порушені (постанова Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС) від 8 жовтня 2019 р. у справі № 916/2084/17)².

У юридичній літературі зазначено, що учасник (акціонер, член) у цьому разі також виступає як «інша заінтересована особа», а тому можна говорити про порушення вчиненням такого правочину хіба що охоронюваного законом інтересу учасника (акціонера, члена), який «впливає» з його корпоративних прав, а не про порушення самих корпоративних прав. При цьому стверджується, що перевищення повноважень виконавчим органом, внаслідок чого були завдані збитки товариству, насправді може бути підставою для визнання правочину недійсним саме за позовом самого

¹ Так, у вказаній постанові вказано, що вчинення такого правочину «свідчить про порушення корпоративних прав позивача щодо управління справами товариства, розподілу прибутку товариства (з одержанням своєї частки) від господарської діяльності товариства та погіршення майнового стану товариства, що впливає на права позивача як учасника з часткою у статутному капіталі товариства в розмірі 70 %» (див.: Постанова судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 01.07.2015 : справа № 3-327гс15 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46078534> (дата звернення: 08.03.2019)).

² Такий підхід ґрунтується на тому, що оскільки учасники товариства не є стороною таких правочинів, згоду на вчинення, зокрема, значного правочину надають загальні збори учасників товариства як орган управління товариства, який діє від імені товариства і повноваження якого не можуть бути ототоженні з корпоративними правами учасників. Вчинення виконавчим органом правочину від імені товариства з перевищенням повноважень може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства, а не корпоративних прав його учасників (див.: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08.10.2019 : справа № 916/2084/17, провадження № 12-77гс19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84911545> (дата звернення: 08.03.2019)).

господарського товариства (Доценко, 2020, с. 73). Правочин, учинений товариством із третьою особою, може бути визнаний недійсним за позовом учасника (акціонера, члена), лише якщо цим правочином завдано шкоди охоронюваним законом інтересам учасника підприємницького товариства, однак підставою недійсності такого правочину в цьому разі буде його фіктивність, а не факт перевищення повноважень органом або особою, що здійснює функції органу такого товариства.

Перевищення ж повноважень органом або особою, що виконує функції органу підприємницького товариства, у разі вчинення правочину від імені товариства свідчить про порушення інтересів саме товариства, а не учасників (акціонерів, членів), що може слугувати підставою для визнання такого правочину недійсним лише за позовом товариства або позовом, поданим у його інтересах. Останнє зумовлює необхідність розширеного використання у правозастосовній практиці передбаченого в законодавстві України права учасника (акціонера, члена) на подання похідного позову в інтересах товариства про визнання недійсним правочину, вчиненого виконавчим органом товариства з перевищенням повноважень (Жорнокуй, 2019).

Отже, суб'єктами звернення до суду з позовом про визнання правочину недійсним у зв'язку з перевищенням органом юридичної особи наданих йому повноважень є як сама юридична особа, керівники якої вчинили відповідний правочин, так і учасники такої організації. Щодо учасників (акціонерів, членів), то КГС ВС виходить із того, що така особа може оспорити договір, учинений господарським товариством, якщо обґрунтує відповідні позовні вимоги порушенням його корпоративних прав¹. З аналізу практики вказаної судової інстанції похідним є те, що підставою таких позовних вимог можуть бути доволі різні факти, які свідчать про порушення прав або інтересів учасників товариства, як-от: право на участь в управлінні товариством², правомірне очікування (те, на що учасник міг би претендувати)³ тощо.

¹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 02.05.2018 : справа № 923/20/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/74160438> (дата звернення: 08.03.2023).

² Там само.

³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від

Характерною ознакою спорів про визнання недійсними правочинів, укладених органом або особою, що здійснює функції органів підприємницьких товариств, із третіми особами, є те, що їх вирішення стосується не лише інтересів таких товариств та їхніх учасників (акціонерів, членів), а й торкається інтересів третіх осіб і впливає на стабільність цивільного обороту в цілому.

Слід також враховувати, що у приватному праві недійсність може стосуватися або «вражати», зокрема, правочин, рішення загальних зборів учасників господарського товариства (акт органу юридичної особи). Рішення загальних зборів учасників господарського товариства (акт органу юридичної особи) по суті не є правочином⁴. Як наслідок, до конструкції недійсності рішення загальних зборів учасників господарського товариства положення ЦК України та інших законів про правочини, зокрема й норми § 2 «Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону» глави 16 ЦК України, не можуть бути застосовані. У справі за позовом заінтересованої особи про визнання недійсним рішення загальних зборів господарського товариства (акта органу юридичної особи) належним відповідачем є господарське товариство, а не його окремі учасники, оскільки відповідне рішення є результатом волевиявлення не окремого учасника, а загальних зборів учасників як органу товариства⁵.

При цьому у відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва підприємницького товариства не має юридичної сили, крім випадків, коли таке товариство доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі

06.06.2018 : справа № 908/1029/16 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/74691763> (дата звернення: 08.03.2023).

⁴ Щодо правової природи рішень органів акціонерного товариства, то в правовій науці відсутня доктринальна єдність. Так, ці рішення кваліфікуються як «юридичний факт», «одностороння угода», «цивільно-правова корпоративна угода», «особливий юридичний акт», «акт ненормативного характеру» (Гарагонич, 2021, с. 86–88).

⁵ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 23.02.2022 : справа № 569/693/21, провадження № 61-13565св21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/103886354> (дата звернення: 08.03.2023).

обмеження (ч. 3 ст. 92 ЦК України). Варто акцентувати увагу на таких аспектах, що відображені у правових позиціях Верховного Суду¹:

1) для третьої особи, яка уклала з юридичною особою договір, обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи загалом не мають юридичної сили, хоча б відповідні обмеження й існували на момент укладення договору. Таке обмеження повноважень набуває юридичної сили для третьої особи в тому разі, якщо саме вона (третья особа), вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, а саме: знала про відсутність в органі або особи, що здійснює функції органу підприємницького товариства, необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це;

2) для визнання недійсним договору з тієї підстави, що його було укладено представником такого товариства з перевищенням повноважень, необхідно встановити: а) наявність підтверджених належними і допустимими доказами обставин, які свідчать про те, що контрагент такого товариства діяв недобросовісно або нерозумно; б) дії сторін такого договору мають свідчити про відсутність реального наміру його укладення і виконання;

3) тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе підприємницьке товариство.

Отже, позов про визнання недійсним відповідного правочину може бути задоволений у разі доведеності юридичною особою (позивачем) у господарському суді тієї обставини, що її контрагент знав або повинен був знати про наявні обмеження повноважень представника цієї юридичної особи, але, незважаючи на це, вчинив із ним оспорюваний правочин (що не отримав наступного схвалення особи, яку представляють) (п. 8.27 постанови КГС ВС від 16 лютого 2023 р. у справі № 910/2958/20)².

Тобто добросовісність поведінки третьої особи залежить від того, чи відповідало укла-

дення договору її внутрішній волі, чи бажала третя особа реального настання правових наслідків, обумовлених договором, і чи настали такі наслідки насправді. Зокрема, в постанові ВП ВС від 27 червня 2018 р. у справі № 668/13907/13-ц зазначено, що ч. 3 ст. 92 ЦК України встановлює виняток із загального правила щодо визначення правових наслідків учинення правочину представником із перевищенням повноважень (статті 203, 241 ЦК України). Для третьої особи, яка уклала з юридичною особою договір, обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи загалом не мають юридичної сили, хоча б відповідні обмеження й існували на момент укладення договору. Таке обмеження повноважень набуває юридичної сили для третьої особи в тому разі, якщо саме вона, ця третя особа, вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема достеменно знала про відсутність в органі юридичної особи чи її представника необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це. Тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе юридична особа³.

Таким чином, надаючи оцінку спірним правовідносинам у вказаній категорії справ, ВП ВС та КГС ВС звертають увагу на поведінку так званої третьої особи, з якою орган або особа, що здійснює функції органу підприємницького товариства, уклав договір із перевищенням наданих йому повноважень, зокрема на те, чи діяла така третя особа добросовісно і розумно.

У цілому такий підхід відповідає положенням ч. 3 ст. 92 ЦК України. Однак вбачається, що занадто широко визначається коло питань, у яких третя особа повинна проявити розумність, добросовісність і належну обачність (Спасибо-Фатеева та ін., 2019, с. 156). Так, з точки зору застосування вказаної норми, де визначаються підстави визнання недійсним правочину саме у зв'язку з перевищенням органом управління юридичної особи наданих йому повноважень (а не підстави для визнання недійсним правочину внаслідок його фіктивності, удаваності тощо), більш точною є позиція КГС ВС, згідно з якою позов про визнання недійсним відповідного правочину

¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 : справа № 668/13907/13-ц, провадження № 14-153цс18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977588> (дата звернення: 08.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16.02.2023 : справа № 910/2958/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046080> (дата звернення: 08.03.2023).

³ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 : справа № 668/13907/13-ц, провадження № 14-153цс18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977588> (дата звернення: 08.03.2023).

може бути задоволений у разі доведеності юридичною особою (позивачем) у господарському суді тієї обставини, що її контрагент знав або повинен був знати про наявні обмеження повноважень представника цієї юридичної особи, але, незважаючи на це, вчинив з ним оспорюваний правочин (що не отримав наступного схвалення особи, яку представляють)¹.

Так, з аналізу абз. 2 ч. 3 ст. 92 ЦК України похідним є те, що для визнання правочину недійсним, а саме з підстав перевищення керівником юридичної особи наданих йому повноважень, необхідно довести в суді лише факт обізнаності третьої особи в наявності обмеження повноважень керівника юридичної особи або неможливість необізнаності в наявності відповідних обмежень. Натомість доведення факту відсутності у третьої особи намірів щодо вчинення або виконання правочину та інших подібних обставин є необхідним для визнання правочину недійсним з інших підстав, а саме з підстав фіктивності (ст. 234 ЦК України), удаваності правочину (ст. 235 ЦК України) тощо (Спасибо-Фатеева та ін., 2019, с. 157).

Однак питання щодо знання/незнання третьою особою про існування обмежень повноважень членів органів товариства – одне з найскладніших у категорії справ про визнання правочинів недійсними у зв'язку з перевищенням повноважень посадовими особами товариства. Так, у постанові КГС ВС від 10 квітня 2018 р. у справі № 910/11079/17 звертається увага, що господарському суду слід виходити з того, що контрагент юридичної особи знає (або повинен знати) про обмеження повноважень цієї особи, якщо: такі обмеження передбачені законом (наприклад, абз. 2 ч. 2 ст. 98 ЦК України), про відповідні обмеження було вміщено відомості у відкритому доступі на офіційному вебсайті розпорядника Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців².

У постанові від 7 грудня 2022 р. у справі № 904/6735/20 КГС ВС виходить із того, що

якщо договір містить умову (пункт) про підписання його особою, яка діє на підставі статуту підприємства чи іншого документа, що встановлює повноваження зазначеної особи, то наведене свідчить про обізнаність іншої сторони цього договору з таким статутом (іншим документом) у частині, яка стосується відповідних повноважень, і в такому разі суд не може брати до уваги посилання цієї сторони на те, що їй було невідомо про наявні обмеження повноважень представника її контрагента (курсив наш. – В. Ж.)³.

Вирішуючи спори про визнання правочинів (договорів) недійсними, необхідно встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (договорів) *недійсними на момент їх вчинення* (укладення) і настання відповідних наслідків⁴, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин.

Варто зауважити, що судова практика виходить із того, що суди мали б врахувати, що визнання правочину недійсним не може бути кваліфіковане як міра цивільно-правової відповідальності, адже: 1) визнання правочину недійсним направлене на відновлення порушених (невизнаних, оспорюваних) цивільних прав або інтересів; 2) не покладає на сторону (сторін) додаткових цивільно-правових обов'язків майнового характеру або не позбавляє певних прав, а має наслідком правоперешкоджаючий ефект, оскільки вважається, що той чи інший правочин, який визнаний недійсним, не зумовив набуття або припинення цивільних прав та обов'язків⁵.

Крім вказаного, у практиці КГС ВС при вирішенні спорів щодо недійсності правочинів, учинених керівником юридичної особи з

¹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 20.02.2018 : справа № 906/100/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72364189> (дата звернення: 08.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 10.04.2018 : справа № 910/11079/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73533295> (дата звернення: 08.03.2023).

³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 07.12.2022 : справа № 904/6735/20 (624/215/21) // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086416> (дата звернення: 08.03.2023).

⁴ За змістом ч. 5 ст. 203 ЦК України правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

⁵ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15.05.2019 : справа № 923/565/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81844296> (дата звернення: 08.03.2023).

перевищенням наданих йому повноважень, пропонується також застосовувати положення ч. 1 ст. 241 ЦК України, за якою *правочин, учинений представником із перевищенням повноважень* (курсив наш. – В. Ж.), створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише в разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим, зокрема, в разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання¹. Зокрема, зазначено, що інші наслідки мають місце тоді, коли правочин учинений особою за відсутності повноважень на його вчинення або з їх перевищенням. Відповідно до ч. 1 ст. 241 ЦК України за відсутності повноважень діяти від імені іншої особи або при перевищенні таких повноважень правочин вважається вчиненим від імені та в інтересах особи, яка його вчинила, якщо лише інша особа, яку представляють, у подальшому прямо не схвалить такий правочин. За наявності достатніх підстав можна порушити питання про притягнення до відповідальності члена органу або особу, що здійснює функції органу підприємницького товариства, оскільки він знав, що перевищує повноваження, і, не маючи необхідної згоди загальних зборів учасників (акціонерів, членів) або наглядової ради (у разі її створення), вчинив правочин, який порушує інтереси такої юридичної особи і завдає їй збитків. За відсутності обґрунтованого підприємницького ризику така особа може бути притягнута до відповідальності.

Крім того, в судовій практиці мають місце випадки, коли в постановках Верховного Суду зазначається, що юридична особа вчиняє правочини через свої органи, що з огляду на приписи ст. 237 ЦК України *утворює правовідношення представництва* (курсив наш. – В. Ж.), в якому орган або особа, що відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана або має право вчинити правочин від імені цієї юридичної особи, зокрема вступаючи у правовідносини з третіми особами (п. 8.22 постанови КГС ВС від 16 лютого 2023 р. у справі № 910/2958/20)². У науковій літературі також існує

підхід, за яким орган юридичної особи вважається її представником (Богданов, 2001, с. 113; Спасибо-Фатеева, 1998, с. 153).

Вважаємо, що вказаний підхід є доволі дискусійним, оскільки з урахуванням того, що положення ст. 92 ЦК України орган юридичної особи називають представником, відносин представництва між такою особою і її органом не виникає³. Цивільне законодавство виходить із того, що представник – це самостійна у цивілістичному розумінні особа – суб'єкт цивільного права. Так само орган юридичної особи не визнається суб'єктом цивільних правових зв'язків, оскільки не наділяється правосуб'єктністю, яка б дозволила проводити розмежування між ним і самою юридичною особою у межах цивільних відносин (Борисова, 2006, с. 99, 101; Жорнокуй, 2015, с. 245–246). У межах цивільних відносин дії органу розглядають як дії самої юридичної особи. Хоча іноді органи підприємницького товариства називають суб'єктами корпоративного права (управління), оскільки вважається, що між цими органами існують корпоративні правовідносини (Кравчук, 2005, с. 13; Жорнокуй, 2012, с. 76–77; Мельник, 2008, с. 7–8)

З огляду на це вбачається, що при вирішенні спорів щодо визнання недійсними правочинів, учинених саме органом юридичної особи (її керівником) з перевищенням його повноважень, застосуванню підлягає виключно ст. 92 ЦК України, а не ст. 241 ЦК України. Тому в цих випадках визнання правочину недійсним не залежить від того, чи був відповідний правочин згодом схвалений самою юридичною особою. Водночас, якщо йдеться про спори щодо визнання недійсним правочину, вчиненого від імені юридичної особи особою, яка діяла на підставі довіреності, то в цьому разі застосовується саме ст. 241 ЦК України.

16.02.2023 : справа № 910/2958/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046080> (дата звернення: 08.03.2023).

³ Виконавчий орган (колегіальний чи одноосібний) є представницьким органом корпорації у зовнішньокорпоративних відносинах з окресленими для нього повноваженнями, який виконує певні представницькі функції, однак не слід забувати, що при вирішенні питань про його повноваження при здійсненні правочину та інших юридичних дій слід виходити із норм цивільного та господарського законодавства про юридичні особи, а не про представництво через відсутність у нього правосуб'єктності (Давидюк, 2017, с. 133, 180).

¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 : справа № 668/13907/13-ц, провадження № 14-153цс18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977588> (дата звернення: 08.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від

Тому в цих випадках обов'язково має з'ясуватися, чи був відповідний правочин схвалений самою юридичною особою після його укладення.

Отже, для визнання недійсним правочину (договору), укладеного органом або особою, що здійснює функції органу підприємницького товариства, з перевищенням ними повноважень, така юридична особа, крім доведення відповідного перевищення повноважень вказаних осіб, має довести наявність недобросовісної поведінки з боку третьої особи (контрагента) та її обізнаність у перевищенні повноважень представником товариства (чи знала або за всіма обставинами, проявивши розумну обачність, не могла не знати про обмеження в повноваженнях представника), наявність обґрунтованих підстав для висновку, що участь третьої особи в укладенні договору була формальною, спрямованою на протиправне позбавлення юридичної особи майна (грошових коштів). В іншому разі підприємницьке товариство ризикує отримати відмову в задоволенні позову або скасування позитивного для нього рішення на стадії його оскарження.

Перевищення повноважень органом або особою, що здійснює функції органу підприємницького товариства, під час вчинення правочину від імені такої юридичної особи скоріше свідчить про відсутність узгодженості між волею товариства, яка не була сформована в такому разі внаслідок відсутності згоди уповноваженого органу, та волевиявленням, здійсненим відповідним органом, що є підставою для визнання недійсним правочину (ст. 215 ЦК України), оскільки не дотримана одна з умов дійсності правочину (ч. 1 ст. 203 ЦК України). При цьому порушуються інтереси саме тієї особи, в інтересах якої діяв такий представник (виконавчий орган) підприємницького товариства. Наведене цілком узгоджується з абз. 1 ч. 3 ст. 92 ЦК України.

ВИСНОВКИ. Підприємницьке товариство формує власну волю та реалізує її через свої органи та осіб, що здійснюють функції його органів. Водночас важливо наголосити, що відповідні особи мають дотримуватися повноважень, визначених законом та статутом. В іншому разі, коли вони здійснюють діяльність

за межами власних повноважень, відбувається викривлення волі такої юридичної особи, та має місце їх власна воля – воля фізичної (фізичних) особи (осіб). Таким чином, дії особи, яка входить до складу органу товариства, поза межами власних повноважень фактично не породжують правових наслідків для товариства, але покладають додатковий тягар юридичної відповідальності на таку особу.

Слід зазначити, що на сьогодні сформувалася практика притягнення до відповідальності членів органів та осіб, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, коли на таку юридичну особу покладається адміністративна відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення з вини її уповноваженої особи. Прикладом є справи про притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства про надання та розкриття інформації на ринках фінансових послуг.

Загалом же слід зважити на той факт, що виступ конкретної фізичної особи від імені підприємницького товариства в цивільному обороті не змінює самостійного характеру волі, поведінки і відповідальності такої юридичної особи за свої дії в цивільних відносинах. З огляду на загальні постулати цивільного законодавства перевищення повноважень як підстава відповідальності органів та осіб, що здійснюють функції органів підприємницьких товариств, має власні особливості застосування. Це викликано не лише діями (бездіяльністю) таких осіб, а й усвідомленням контрагентом (третьою особою) того факту, що представники такого товариства діють у межах належних їм повноважень.

Факт учинення органом та/або особою, що здійснює функції органу підприємницького товариства, протиправних, недобросовісних дій, перевищення ним своїх повноважень не є єдиною та достатньою підставою для визнання недійсними правочинів (договорів), укладених цим органом від імені юридичної особи з третіми особами. Існує потреба в доведенні того, що контрагент (третья особа) знав або мав знати про обмеження повноважень щодо представництва прав та інтересів підприємницького товариства його органом або особою, що виконує функції такого органу.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Богданов Е. В. Правовое положение органа юридического лица. *Журнал российского права*. 2001. № 3. С. 108–113.
2. Борисова В. І. Органи управління юридичної особи як її інституціонально-функціональні представники. *Право України*. 2006. № 6. С. 97–102.
3. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права. М. : Госюриздат, 1950. 367 с.
4. Гарагонич О. В. Акты органов управления акционерных товариств // Корпоративне право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. С. 85–98.

5. Давидюк Т. В. Правове регулювання представництва у корпоративних відносинах: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2017. 204 с.
6. Доценко О. Визнання недійсним правочину, вчиненого виконавчим органом господарського товариства з перевищенням своїх повноважень, як спосіб захисту корпоративних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.12>.
7. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект : монографія. Харків : Право, 2015. 532 с.
8. Жорнокуй Ю. М. Проблемы применения косвенных исков в рамках корпоративных правоотношений. *Проблемы гражданского права и процесса*. 2019. Вып. 4. С. 321–328.
9. Жорнокуй Ю. М. Цивилистическая основа реализации субъективного корпоративного права : монографія. Харьков : Золота миля, 2012. 186 с.
10. Корпоративні спори: правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців / І. В. Спасибо-Фатєєва, Г. О. Вронська та ін. ; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2019. 280 с.
11. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. Київ : Істина, 2005. 720 с.
12. Мельник О. О. Корпоративне право України. Навчально-практичний посібник із зразками документів. Київ : ФОП Мельник О. О., 2008. 368 с.
13. Сабодаш Р. Б. Проникнення під корпоративну вуаль: практика Верховного Суду та Європейського суду з прав людини (порівняльний аналіз). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. Vol. 3. Pp. 157–160.
14. Спасибо-Фатєєва І. В. Акционерные общества: корпоративные правоотношения. Харьков : Право, 1998. 256 с.
15. Суворов Н. С. Об юридических лицах по римскому праву. М. : Статут, 2009. 299 с.
16. Цікало В. І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 588 с.

Надійшла до редколегії: 13.03.2023

Прийнята до опублікування: 20.04.2023

REFERENCES

1. Bogdanov, E. V. (2001). Legal status of the body of a legal entity. *Journal of Russian Law*, 3, 108-113.
2. Borysova, V. I. (2006). Management bodies of a legal entity as its institutional and functional representatives. *Law of Ukraine*, 6, 97–102.
3. Bratus, S. N. (1950). *Subjects of civil law*. Gosyurizdat.
4. Davydiuk, T. V. (2017). *Legal regulation of representation in corporate relations: civil law aspect* [Candidate dissertation, Kharkiv National University of Internal Affairs].
5. Dotsenko, O. (2020). Recognizing the invalidity of a transaction committed by the executive body of a business company in excess of its powers, as a way of protecting corporate rights. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 69-76. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.12>.
6. Harahonych, O. V. (2021). Acts of management bodies of joint stock companies. In I. V. Spasybo-Fatieieva (Ed.), *Corporate law through the prism of judicial practice* (pp. 85-98). EKUS.
7. Kravchuk, V. M. (2005). *Corporate law. Scientific and practical commentary on legislation and judicial practice*. Truth.
8. Melnyk, O. O. (2008). *Corporate law of Ukraine. Educational and practical guide with sample documents*. FOP Melnyk O. O.
9. Sabodash, R. B. (2019). Penetration under the corporate veil: the practice of the Supreme Court and the European Court of Human Rights (comparative analysis). *Visegrad Journal on Human Rights*, 3, 157–160.
10. Spasybo-Fatieieva, I. V. (1998). *Joint stock companies: corporate legal relations*. Right.
11. Spasybo-Fatieieva, I. V., Vronska, H. O. et al. (2019). *Corporate disputes: legal positions of the Supreme Court and comments of scholars* (I. V. Spasybo-Fatieieva, Ed.). EKUS.
12. Suvorov, N. S. (2009). *About legal entities under Roman law*. Statute.
13. Tsikalo, V. I. (2022). *The principle of proportionality of the exercise of corporate rights*. Ivan Franko Lviv National University.
14. Zhornokui, Yu. M. (2012). *Civilistic basis for the implementation of subjective corporate law*. Golden Mile.
15. Zhornokui, Yu. M. (2015). *Corporate conflicts in joint-stock companies: civil law aspect*. Right.
16. Zhornokui, Yu. M. (2019). Problems of applying indirect claims in the framework of corporate legal relations. *Problems of Civil Law and Process*, 4, 321–328.

Received the editorial office: 13 March 2023

Accepted for publication: 20 April 2023

VALENTYNA HRYHORIVNA ZHORNOKUI,

*Candidate of Law, Associate Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Legal Support of Entrepreneurial
Activity and Financial Security;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7706-8538>,
e-mail: v.zhornokuy@gmail.com*

ABUSE OF AUTHORITY AS A GROUND FOR LIABILITY OF BODIES AND PERSONS PERFORMING THE FUNCTIONS OF BUSINESS ENTITIES

The current state of legal doctrine and court practice on the issues of authority abuse as a ground for liability of bodies and persons performing the functions of business entities has been analysed. Since a business entity forms its own will and implements it through its bodies and persons performing the functions of its agencies, the relevant persons must adhere to the powers defined by law and the charter. If they act beyond their own powers, the will of such a legal entity is distorted and their own will, the will of individuals, takes place.

The practice of bringing to justice members of bodies and persons performing the functions of business entities has now been established where such a legal entity is held administratively liable for an administrative offence committed by its authorised person. An example of this is cases involving liability for violations of the requirements of the legislation on the provision and disclosure of information in financial services markets.

In general, it should be taken into account that the performance of a specific individual on behalf of a business entity in civil turnover does not change the independent nature of the will, behaviour and responsibility of such a legal entity for its actions in civil relations. It has been argued that, based on the general tenets of civil law, abuse of authority as a ground for liability of bodies and persons performing the functions of business entities has its own specifics of application. This is due not only to the actions (inaction) of such persons, but also to the counterparty's (third party's) awareness of the fact that the representatives of such a company act within the scope of their powers.

It has been proved that the fact that a body and/or a person performing the functions of a business entity's body committed unlawful, unfair actions or abused its authority is not the only and sufficient ground for invalidating transactions (agreements) concluded by this body on behalf of a legal entity with third parties. There is a need to prove that the counterparty knew (should have known) that the authority to represent the rights and interests of the business entity was limited by its body or a person performing the functions of such a body.

Key words: *legal entity, business entity, agency, agency member, authority, representation, transaction, contract.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Жорнокуй В. Г. Перевищення повноважень як підстава відповідальності органів та осіб, які здійснюють функції органів підприємницьких товариств. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 155–166. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.14>.

Citation (APA): Zhornokui, V. H. (2023). Abuse of authority as a ground for liability of bodies and persons performing the functions of business entities. *Law and Safety*, 2(89), 155–166. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.14>